

A TANTÁRGY ADATLAPJA

1. A képzési program adatai

1.1 Felsőoktatási intézmény	Babeş–Bolyai Tudományegyetem
1.2 Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3 Intézet / Tanszék	Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék
1.4 Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5 Képzési szint	Alapképzés
1.6 Szak / Képesítés	Magyar nyelv és irodalom

2. A tantárgy adatai

2.1 A tantárgy neve		LLM4025 Magyar nyelvtörténet II						
2.2 Az előadásért felelős tanár neve				dr. Fazakas Emese, egyetemi docens				
2.3 A szemináriumért felelős tanár neve				dr. Fazakas Emese, egyetemi docens				
2.4 Tanulmányi év	2	2.5 Félév	4	2.6 Az értékelés módja	V	2.7 A tantárgy típusa	Tartalma szerint	DS
							A tantárgy jellege (kötelező/választható/fakultatív)	K

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszámja)

3.1 Heti óraszám	3	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium	1
3.4 A tantervben szereplő össz-óraszám	42	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium	14
A tanulmányi idő elosztása:					
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					20
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					25
Szemináriumok / házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					30
Konzultáció					7
Vizsgák					2
Más tevékenységek.....					
3.7 Egyéni munka össz-óraszám	84				
3.8 A félév össz-óraszám	126				
3.9 Kreditszám	5				

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1 Tantervi	•
4.2 Kompetenciabeli	•

5. Feltételek (ha vannak)

5.1 Az előadás lebonyolításának feltételei	számítógép, vetítő
5.2 A szeminárium lebonyolításának feltételei	számítógép, vetítő

6. Elsajátítandó kompetenciák

Szakmai kompetenciák	<ul style="list-style-type: none"> • C3. Ismerni és helyesen használni a szinkrón és diakrón nyelvészet fogalmait és módszereit • C3. Tükröztetni a szinkrón és a diakrón síkok egymáshoz való viszonyát a nyelvi változások tekintetében • C3. Felismerni és a tanításban alkalmazni azt, hogy az anyanyelv struktúrájának történetiségben való kialakulása hogyan hat a mai beszélők nyelvi kompetenciájára
Általános kompetenciák	<ul style="list-style-type: none"> • CT2 Képes legyen csapatban dolgozni, megfelelően kommunikálni a csapat többi tagjával, képes legyen arra, hogy a csapatban bármely szerepet betölthessen. • CT3 Képes legyen mai és történeti nyelvészeti anyag alapján összehasonlító és elemző szöveget alkotnia

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	<ul style="list-style-type: none"> • A történeti nyelvészeti anyag feldolgozása és az összehasonlító módszer alkalmazása
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzése	<ul style="list-style-type: none"> • Az előadások célja: azoknak a történeti jelenségeknek az ismertetése, amelyek meghatározzák a nyelv(ek) változását; nemcsak a régi korokbeli változások főbb tendenciáit és mozgatórugóit ismerjük meg, hanem ezek által azokat is, amelyek a mai nyelvben már változási lehetőségként benne vannak. • A szemináriumok célja: a diakrónia és szinkrónia egymásra épülésének, elkülöníthetlenségének megismerése; a különböző típusú szövegek különböző módszerekkel való vizsgálata

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. A magyar köznyelv kialakulása	előadás	
2. A magyar nyelvjárások története	előadás	
3. A magyar nyelvjárások története	előadás	
4. A hangváltozások – a HB. és egy 16. századi szöveg elemzése alapján	elemzés – összehasonlító módszer	
5. A tövek és toldalékok változása – a HB. és egy 16. századi szöveg elemzése alapján	elemzés – összehasonlító módszer	
6. Az igeidők használata a magyar nyelv története során – a HB. és egy 16. századi szöveg elemzése alapján	elemzés – összehasonlító módszer	
7. Pragmatikai és szintaktikai változások – a HB. és egy 16. századi szöveg elemzése alapján	elemzés – összehasonlító módszer	
8. Történeti jelentéstan: a szójelentés változásának mozgatórugói; a konkrét és absztrakt; a főjelentés, mellékjelentés; a szó jelentésének érzelmi, hangulati és egyéb melléktermékei; a szavak kiüresedése; a tabu	frontális munka – dialógus magyarázatokkal	
9. Történeti jelentéstan: a szójelentés változása (a hangalaktól függő jelentésváltozások; alak és jelentés kérdése, szóhasadás; összerántás és nyújtás; az összetételek egyszerűsödése; az összetételek kialakulása; tudatos szócsonkítás)	frontális munka – dialógus magyarázatokkal	
10. Történeti jelentéstan: mi a névátvitel, mi a metaforikus jelentés, mi a jelentésbővülés és a jelentésszűkülés; A történeti jelentéstan összefoglalása	frontális munka – dialógus magyarázatokkal	
11. Történeti jelentéstan: a szinonímia (a szinonímia hatása a jelentésre; a szinonimák keletkezése)	frontális munka – dialógus magyarázatokkal	
12. Történeti jelentéstan: az antonímia (az antonímia	frontális munka – dialógus	

hatása a jelentésváltozásra; a valódi és látszólagos ellentétek); etimológia és szójelentés; összecsengő szavak hatása a jelentésre	magyarázatokkal	
13. Történeti jelentéstan: a névátvitel, a metaforikus jelentés, a jelentésváltozás és a jelentésszűkülés; összefoglalás	frontális munka – dialógus magyarázatokkal	
14. A tanultak megfigyelése 16–19. századi szövegeken	elemzés – összehasonlító módszer	
<p>Bibliográfia Bárczi Géza: <i>A magyar nyelv múltja és jelene</i>. Gondolat Kiadó, Bp., 1980 Fazakas Emese: <i>A magyar nyelv kis történeti nyelvtana</i>. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2008. Hadrovics László: <i>Magyar történeti jelentéstan</i>. Bp., 1992. (az előadásban meghatározott tematikákhoz kapcsolódó bevezető részek) Kiss Jenő – Pusztai Ferenc (szerk.): <i>Magyar nyelvtörténet</i>. Osiris Tankönyvek, Osiris Kiadó, Bp., 2003. (az előadások tematikájának megfelelő fejezetek) Kiss Jenő, Pusztai Ferenc (szerk.): <i>A magyar nyelvtörténet kézikönyve</i>. Tinta könyvkiadó, Budapest, 2018. É. Kiss Katalin – Gerstner Károly – Hegedűs Attila: <i>Kis magyar nyelvtörténet</i>. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba, 2013. Madas Edit: „<i>Látjátok feleim ...</i>”: <i>magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig</i>. OSZK, Budapest, 2009. D. Mátyai Mária: <i>Nyelvünk élete</i>. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 1994.</p>		
8.2 Szeminárium	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Paleográfia (régí szövegek olvasása) – a forráskiadások kérdésköre	elemzés – összehasonlító módszer	
<p>Bibliográfia Korompay Klára: Ószövetségi történetek ómagyarul: Ruth, Dániel, Jónás. Mutatvány egy olvasóbarát kiadásból. In: Havas F. – Horváth K. – Hrenek É. – Ladányi M. (szerk.): <i>A grammatikától a retorikáig. Nyelvészeti tanulmányok C. Vladár Zsuzsa tiszteletére</i>. ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti és Fonetikai Tanszék, Budapest. 2021. pp. 107–118. Szentgyörgyi Rudolf: A veszprémi monostor görög nyelvű adománylevele – legelső hazai nyelvemlékünk? <i>Magyar Nyelv</i> 108 (2012): 304 – 322; 385–399. Szentgyörgyi Rudolf: A halotti beszéd és a halotti könyörgés. A szövegek története. In: Bartók Zs. Á. – Horváth B. (szerk.): <i>Írások a Pray-kódexről</i>. ELTE BTK Vallástudományi Központ, Liturgiátörténeti Kutatócsoport, Argumentum kiadó, Budapest, 2019. pp. 97–110. Terbe Erika: <i>Batthyányi Ferencné Svetkovics Katalin levelei 1538–1575</i>. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 2010. pp. 7–44.</p>		
2. Rendszertani elemzés régí szövegeken	elemzés – összehasonlító módszer	
<p>Bibliográfia Katona Csilla: Hangtörténeti változások lehetséges összefüggései. In: Forgács T. – Németh M. – Sinkovics B. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei X</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2019. pp. 221–230. Nyirkos István: A magyar hangrend a toldalék felől nézve. In: Bakró-Nagy M. – Forgács T. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VI</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2011. pp. 177–180. Révay Valéria: <i>A nyelvhasználat szintjei a XVII–XIX. században Északkelet-Magyarországon</i>. Iskolakultúra, Veszprém, 2010. Szentgyörgyi Rudolf: <i>Boszorkányos nyelvtörténet</i> – előadás ppt Zsemlyei Borbála: <i>-kál</i> végű igék az Erdélyi magyar szótörténeti tárban. In: Forgács T. – Németh M. – Sinkovics B. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei X</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2019. pp. 363–371.</p>		
3. Rendszertani elemzés régí szövegeken	elemzés – összehasonlító módszer	
<p>Bibliográfia Fazakas Emese: A keresztül szófajváltá(i) a régiségben. In: Csiszár G. – Darvas A. (szerk.): <i>Klárások. Tanulmánykötet Korompay Klára tiszteletére</i>. Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék, Budapest, 2014. pp. 117–125. Németh Miklós: Egy szintaktikai változás tipológiája és szociális terjedése. In: Büky L. – Forgács T. – Sinkovics B. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei V</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2008. pp. 141–156. Szentgyörgyi Rudolf: A középmagyar múlt idők rendszerének vizsgálata dimenzionális nyelvészeti keretben. In: Benő A. –</p>		

<p>Gúti E. – Juhász D. – Szoatak Sz. – Terbe E. – Trócsányi A. (szerk.): <i>Tudományköziség és magyarságtudomány a nyelvi dimenziók tükrében</i>. Termini Egyesület, Törökbálint, 2017. pp. 76–84.</p> <p>Varga Mónika: Változatos ellentétek, ellentétes változatok a 16–18. századi magánéleti regiszter alapján. In: Forgács T. – Németh M. – Sinkovics B. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei X</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2019. pp. 335–348.</p> <p>Wacha Balázs: Az Érdy-kódejről és a magyar nyelv szórendjéről. In: Büky L. – Forgács T. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei I</i>. JATE, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 1999. pp. 175–188.</p>		
4. Szociopragmatikai elemzés régi szövegeken	elemzés – összehasonlító módszer	
<p>Bibliográfia</p> <p>Bátory Gyopár: <i>Férfi és női nyelvhasználat a 17–18. századi erdélyi boszorkányperekben</i>. Szakdolgozat, BBTE, BTK, Kolozsvár, 2015.</p> <p>Fazakas Emese: Interferenciajelenségek régi magyar szövegekben. In: Forgács T. – Németh M. – Sinkovics B. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VIII</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2015. pp. 45–55.</p> <p>Németh Luca Anna: Illemtankönyvek és társalgási útmutatók mint történeti szociopragmatikai források. In: Forgács T. – Németh M. – Sinkovics B. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VIII</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2015. pp. 129–146.</p> <p>Sárosi Zsófia: Történeti szociopragmatika – magyar nyelvtörténet más megközelítésben. <i>Magyar Nyelv</i> 99 (2003): 434–447.</p> <p>Sárosi Zsófia: Pragmatika, szociopragmatika, udvariasságkutatás a magyar nyelvtörténetben. <i>Magyar Nyelv</i> 111 (2015): 129–146.</p> <p>Terbe Erika: 16. századi misszilisek nyelvtörténeti, történeti szociolingvisztikai tanulságairól. In: Büky L. – Forgács T. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei IV</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2006. pp. 181–187.</p> <p>Varga Mónika: Tudományos asszonyok, kanboszorkányok és módszertani szempontok a boszorkányperek pragmatikai vizsgálatában. <i>Magyar Nyelvőr</i> 143 (2019): 326–358.</p>		
5. Jelentéstani elemzés régi szövegeken	elemzés – összehasonlító módszer	
<p>Bibliográfia</p> <p>Fazakas Emese: Az erdélyi régiségben használt „szégyellni való” szavak. A mentegetőző formulák használata az erdélyi régiségben. In: Fazakas Emese, Juhász Dezső, Terbe Erika, Zsemlyei Borbála (szerk.): <i>Tér, idő, társadalom és kultúra metszéspontjai a magyar nyelvben. A 7. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus két szimpóziumának előadásai. Kolozsvár, Románia. 2011. augusztus 22–27</i>. ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék – Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. Budapest–Kolozsvár. 2014, 233 – 245.</p> <p>Fazakas Emese: Levek, levesek egy 17. századi erdélyi szakácskönyvben. In: In: Berszán István – Fóris-Ferenczi Rita – Serestély Zalán (szerk.): <i>Hermész után szabadon. Köszöntőkötet Orbán Gyöngyi tiszteletére</i>. Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, Kolozsvár, ISBN 978-606-8886-42-8; pp. 83–102.</p> <p>Tatai Judit: A pejoráció jelenségének vizsgálata Heltai Gáspár <i>Hálójának</i> nyelvhasználatában. In: Kuna Á. - Veszelszki Á. (szerk.): <i>3. Félúton konferencia</i>. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest, Magyarország 2009. pp. 328 – 343.</p> <p>Varga Éva Katalin: Mi rejtőzik az álarc mögött? – Az <i>alak</i> jelentésváltozásai. In: Büky L. – Forgács T. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei IV</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2006. pp. 187–197.</p>		
6. Beszélt nyelvi elemek a régi szövegekben	elemzés – összehasonlító módszer	
<p>Bibliográfia</p> <p>B. Gergely Piroska: Az általános és határozott igeragozás keveredése a XVI–XIX. századi Erdély beszélt nyelvében. In: Büky L. – Forgács T. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei II</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2001. pp. 19–28.</p> <p>Gréczi-Zsoldos Enikő: „Jo akaro edes Barthakovitz uram” Nyelvhasználat-történeti vizsgálatok 17. századi nyelvemlékekben. In: Forgács T. – Németh M. – Sinkovics B. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VIII</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2015. pp. 57–63.</p> <p>Haader Lea: Az írott és beszélt nyelv viszonyához egy újonnan felfedezett nyelvemlék kapcsán. In: Büky L. – Forgács T. (szerk.): <i>A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei IV</i>. Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2006. pp. 47–52.</p> <p>Terbe Erika: Műveltség, életmód, nyelvhasználat a Batthyányi udvarban. In: Fazakas E. – Juhász D. – T. Szabó Cs. – Terbe E. – Zsemlyei B. (szerk.): <i>Tér, idő, társadalom és kultúra metszéspontjai a magyar nyelvben: A 7. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus két szimpóziumának előadásai</i>. ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék – Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság Budapest – Kolozsvár, 2014.</p>		
7. Szövegtípusok és jellemzőik	elemzés – összehasonlító módszer	
<p>Bibliográfia</p>		

Kuna Ágnes: A XVI–XVII. századi orvosi receptek történeti-kognitív pragmatikai megközelítése. In: Bakró-Nagy M. – Forgács T. (szerk.): *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VI.* Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2011. pp. 141–156.

Terbe Erika: Nyelvhasználati minták Bagody András leveleiben. In: Forgács T. – Németh M. – Sinkovics B. (szerk.): *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VIII.* Szegedi Tudományegyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2015. pp. 195–200.

Terbe Erika: A misszilisek a magyar nyelvtörténeti kutatásokban. In: Benő A. – T. Szabó Cs. (szerk.): *Az ember és a nyelv - térben és időben.* Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME), Kolozsvár, 2016. pp. 191-200.

9. A szakmai területek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvásásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával

Az ARACIS kritériumainak megfelelően, az intézet/a tanszék együttműködik a szakmai és a társadalmi-gazdasági szférák képviselőivel, különösképp a Megyei Tanfelügyelőségekkel.
L. az ELTE, a SZE, a PPKE, a DE tantárgyleírásait.

10. Értékelés

A tevékenység típusa	10.1 Értékelési szempontok	10.2 Értékelési módok	10.3 Ennek aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Logikusan felépített szöveg, a terminológia megfelelő használata, a diakrón jelenségek ismeretek, a jelenségek példázása	Szóbeli vizsga egy nyelvtörténeti szöveg előkészített elemzése alapján vagy házi írásbeli dolgozat egy szöveg nyelvtörténeti elemzése alapján	50%
10.5 Szeminárium	Vitakészség, az olvasott szövegek ismerete; a szakterminológia használata; a jelenségek felismerése	szemináriumon való aktív részvétel (50%) házi dolgozat (50%)	50%
10.6 Minimális követelmények			
minden tételből a minimum 5-ös minősítés			

A kitöltés időpontja 2024. április 9.	Az előadásért felelős tanár aláírása 	A szemináriumért felelős tanár aláírása
Az intézeti jóváhagyás időpontja 2024. 04. 14.	Az intézetvezető aláírása 	
A dékáni jóváhagyás időpontja 2026.06.01.	A felelős dékánhelyettes aláírása 	A kar pecsétje